

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Dergisi
The University of Kahramanmaraş Sütçü İmam
Review of The Faculty of Theology
ISSN-1304-4524

Mümin ve Münafık Açısından
Emr-i bi'l-Ma'ruf ve Nehy-i ani'l-Münker

Al-Amr bi 'l-Ma'ruf wa 'l-Nahy 'an al-Munkar in the Framework of
Believer and Hypocrite

Yazarlar / Authors

Ökkaş ÜZÜMCÜ

KSÜ İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi. Kahramanmaraş/TÜRKİYE

okkasuzumcu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-4831-3730>

Ahmet ABAY

Doç. Dr., KSÜ İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri
Anabilim Dalı. Kahramanmaraş/TÜRKİYE

ahmetabay70@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-8284-8336>

Makale Türü/ Article Types: Araştırma Makalesi /Research Article

Makale Geliş Tarihi / Date of Receipt: 05/12/2017

Makale Kabul Tarihi / Date of Acceptance: 22/06/2018

Makale Yayın Tarihi: 30/06/2018

Yayın Sezonu/Pub Date Season: Ocak-Haziran / January-June

Yıl/Year: 16 **Sayı/Issue:** 31 **Sayfa /Page:** 19-48

Atıf/Citation: Üzümcü, Ökkaş-Abay, Ahmet. "Mümin ve Münafık Açısından Emr-i Bi'l-Ma'ruf ve Nehy-i Ani'l-Münker". *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 31 (Haziran 2018): 19-48.

• *Bu makale iThenticate programında taranmış ve intihal içermediği tespit edilmiştir.*

**Mümin ve Münafık Açısından
Emr-i bi'l-Ma'ruf ve Nehy-i ani'l-Münker**

Öz

Kur'ân-ı Kerim'de; insanların iman edenler ve iman etmeyenler şeklinde iki gruba ayrıldığını, iman edenler için Mümin ismi kullanılırken iman etmeyenler için genel olarak Ehl-i küfür isminin kullanıldığını görmekteyiz. İnançsızlık; agnostisizm, nifak, şirk ve ateizm gibi parametreleri de kapsamaktadır. Allah evreni insan için yaratmıştır. İnsan bu dünyaya imtihan için gönderilmiştir. Bu imtihanda başarılı olmanın kriteri, Kur'an ve sünnete uygun bir hayat yaşayabilmektir. Bu nedenle kişinin, bu iki kaynağın rehberliğine ihtiyacı vardır. Kur'an'ın amacı insanlara rehberlik etmektir. Kuran'da insanın olumlu ve olumsuz yönlerini görüyoruz. Yeryüzünün vazgeçilmez bir unsuru olarak insanın, iyilik ve kötülüğe farklı anlamlar yüklemesi ve bu anlayışın bir sonucu olarak sosyal hayatta meydana gelen olaylar karşısında sergiledikleri farklı tutum ve söylemler üzerinde durulacaktır. Zira aynı olay karşısında bir grup iyilik olarak isimlendirilecek davranış sergilerken diğer grup kötülük olarak isimlendirilecek davranış sergilemektedir. Bu makalede, Kur'an'da mümin ve münafık açısından iyilik ve kötülük kavramını ele aldık. Başlangıçta insanın, imanın, nifakın, iyilik ve kötülüğün sözlük ve terim anlamı üzerinde durulmuş, sonra mümin ve münafık dini bir kavram olarak tanımlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnsan, Mümin, Münafık, İyilik, Kötülük.

**Al-Amr bi 'l-Ma'ruf wa 'l-Nahy 'an al-Munkar in the Framework of
Believer and Hypocrite**

Abstract

We note in the Qur'an that people are separated into two groups as believers (Mu'min) and unbelievers. The noun "believers"

refers to believers in God while "unbelievers" is generally used for people who do not believe in Him. The unbelief is implicating parameters such as agnosticism, hypocrisy, shirk and atheism. God has created the universe for people. Human has been sent to the world for exam. The criterion for success it is to live according to the Qurān and the Sunna. Therefore, people need to be guided by these two resources. The purpose of the Qurān is to guide people. In the Qurān, we see the positive and negative aspects of human being. We also note that he is indispensable to the world and he attributes to goodness and evil different meanings. As a result of this mentality, we will focus on the reactions and discourses in the social life of the human being. Because faced with the same fact, the attitude of one of the two groups is considered good while that of the other group is described as bad. In this article, we have dealt with the concept of goodness and evil in terms of believer and hypocrite in the Qurān. First, we examine the linguistic significance of the human, the belief, the hypocrisy, the good and the bad and then we define the names of 'believer' and 'hypocrite' as a religious concept.

Keywords: Human, Mu'min, Hypocrite, Goodness, Evil.

Giriş

İnsan hayatı; yaratılıştan getirdiği fitrat duygusu, karakter yapısı ve devamında anne-baba ve çevreden aldığı eğitim ile şekillenir. Bu sebeple Allah'ın insana yaratılıştan verdiği fitrat ve din duygusu, nefesine yerleştirdiği iyilik ve kötülük duygularıyla dünyaya gelir. Yetiştigi aile, çevre ve kültür ortamında ahlâkî değerler ile şekillenerek iyi veya kötü bir insan olarak ortaya çıkar.¹ İnsan, sahip olduğu bu potansiyeli belli bir hedefe yöneltmediği

¹ Osman Kara, "Kur'an'a Göre İnsan Şahsiyetine Etki Eden Faktörler", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14/25 (2012/1): 3.

müddetçe bu potansiyelin farkına varamaz,² hayatını anlamlandıramaz. Hayata anlam katmak ise insanları hayata bağlamak, onların dünya ve ahiret mutluluğunu sağlamaktır.³

Kur'an'ın, insana bakışını anlamak için Kur'an'da insanın yaratılışından ve yaratılış amacından bahseden âyetlerle, psikolojik ve sosyolojik tahliller yapan âyetleri iyi irdelemek gerekir. Çünkü Kur'an'ın tebliğ ve eğitim prensipleri bu temeller üzerine kurulmaktadır.⁴ Kur'an'ın değişik yerlerinde kişilik psikolojisi ile ilgili birçok ifadeler, insanın tabiatı ve karakteri ile ilgili çok sayıda betimlemeler vardır. Yine Kur'an'da insanın psikolojik yeti ve işlevleri, gelişim çağları, insan tipolojileri gibi konularda açıklamalarda yer alır. Kur'an; kalbiyle, duygularıyla, zaaflarıyla, kıskançlıklarıyla, zorbalığıyla, iddialarıyla, zanlarıyla dolayısıyla insanın yaratılış sürecinden fitratının değişik yönlerine, psikolojik hallerinden fitratının değişen ve değişmeyen yönlerine kadar bütün yönlerinden bahsederek insanı insan yapan bütün özellikleri ile ele almakta onun derinliklerine nüfuz etmekte ve insanın değerli olduğunu kabul ederek ona şahsi sorumluluklar yüklemektedir.⁵

Kur'an'a insanın davranışları, ruhsal özellikleri ve bunun dışı yansımaları açısından bakıldığında insanın çeşitli yönlerini bulmak mümkündür. Mesela; insanın zor ve sıkıntılı anlarında Allah'ı hatırlayıp, genişlikte şımarmarak unutmaması (Yunus 10/21; Hud 11/9-10), inkârcı tiplerin ruh halleri (Müddessir 74/49-51), bir tehlike karşısında korkanlar (Enfâl 8/6), ikiyüzlülerin davranışları (Tevbe 9/42), inatçı inkârcıların ruh yapıları (En'am 6/7; Hicr 15/14-15), ihtiyarlıktaki davranış bozuklukları (Hac 22/5), heyecan, öfke ve pişmanlık sırasındaki fizyolojik değişiklikler

² Tefvik Yusuf El-Vâî, *Gizli Gücün Uyanışı İman*, trc. Mehmet Seri Doğru (İstanbul: Nida Yayınları, 2012), 11.

³ Ahmet Abay, *Kur'an'da Kişilik Eğitiminin İlkeleri* (İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2012), 69.

⁴ Mehmet Şanver, "Dini Tebliğ Ve Eğitim Açısından Kur'an'da İnsan Psikolojisi Ve Özellikleri", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1 (2001): 140-141.

⁵ Abdurrahman Kasapoğlu, "Kur'an'ın Psikolojik Tefsiri", *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/1 (2001): 4; Osman Kara, *Kur'an'da İnsan Davranışları* (İstanbul: Ark Yayınları, 2017), 13.

(Zariyat 51/29; Zümer 39/23), istikrarsız, değişken, zayıf, hırslı ve huysuz bir tabiata sahip oluşu (Nisa 4/128; Neml 27/14), zayıf yaratıldığı için Allah'ın insanın yükünü hafifletmek istemesi (Nisa 4/28), insanın aceleci oluşu (Enbiya 21/37; İsrâ 17/11), sabırsız oluşu, çabuk şikâyet etmesi (Mearic 70/19-21), nankör oluşu (Adiyat 100/6-8; Fecr 89/15-16; Abese 80/17), mala ve dünyalığa (menfaatine) aşırı düşkün olması (Adiyat 100/6-8; Kıyamet 75/20-21), insanın elinin sıkı olması ve cimri olması (İsrâ 17/100; Teğabün 64/16-17), rahatına düşkün olması (Tevbe 9/86), kendine aşırı güveni olan, şımarık ve kibirli olması (Beled 90/5; Saffat 37/35), aldanıcı (A'raf 7/22), taklitçi (Maide 5/104; Zuhuruf 43/22; A'raf 7/28), unutkan (Bakara 2/286; Taha 20/115), bilgisizce tartışan (Hac 22/3, 8-9; Yunus 10/36, 39, 66), karamsar ve ümitsizlik eğilimi taşıyan (İsrâ 17/83; Fussilet 41/49; Rum 30/36) bir yaratılışa sahip olması gibi...⁶

İnsanların davranışlarını incelerken onların psikolojik yapılarını göz önünde bulundurmak gerekir. Çünkü gerek olumlu gerekse olumsuz bütün hareketler psikolojik bir temele dayanır. İnsanlar basit içgüdüler ile değil belli bir takım fikir ve inanç ölçüleri doğrultusunda hareket eder. İnsanların davranışlarının birbirinden farklı olması dayandıkları dünya görüşlerinin farklılığından ileri gelir. Hayat yolculuğunu ölümle biten ebedi bir son olarak kabul ederek ahiretin varlığını inkar edenlerle; hayatı bir imtihan sahası olarak düşünüp ölümü bu imtihanın neticelenip değerlendirileceği ebedi hayata geçiş olarak görenlerin davranışları elbette aynı olmayacaktır.⁷

⁶ İnsan davranışları hakkında geniş bilgi için bkz. Kara, *Kur'an'da İnsan Davranışları*, 81-105; Şanver, "Dini Tebliğ Ve Eğitim Açısından Kur'an'da İnsan Psikolojisi Ve Özellikleri", 142-144.

⁷ Ahmed Kalkan, *Nifak ve Münafık* (İstanbul: İstanbul Matbaacılık, 2012), 22.

I. KONUYLA İLGİLİ KAVRAMLAR

A. İnsan

Arapça “*ins*” kelimesinden türeyen insan,⁸ Kur’ân ve hadislerde “âdem, beşer, ins, nas, ibn-i âdem” gibi kelimelerle de ifade edilmektedir.⁹ İns, insan topluluğu anlamına gelir. İnsan türünün erkek veya dişi her ferdine *insî/enesî* yahut *insan* denilmektedir. Yaratılışı itibariyle sosyal bir varlık olan bu canlıya, hemcinsleriyle birlikte uyum içerisinde yaşayabildiğinden insan ismi verilmiştir.¹⁰

Muhyiddin İbnu'l Arabi (ö. 638/1239), evrenin varoluşunun amacını insanın varoluşu olarak değerlendirdiği için öncelikle insanı tanımının gerekli olduğunu düşünür. Çünkü insan olmadan âlem, ruhsuz bir bedene benzer. Bu nedenle o, âlemin ruhu ve anlamıdır.¹¹ İnsanı konu alan disiplinlerle uğraşan düşünürler, insan hakkında pek çok şey söylemelerine rağmen insan için tek bir tanım üzerinde ittifak etmiş değillerdir. Yeryüzünde ne kadar insan varsa bir o kadarda insan tanımı vardır. Çünkü her insan diğerinden farklı bir anlayış ve davranış biçimine, farklı bir fizikî ve ruhî portreye sahiptir. Nitekim insana ontolojik açıdan bakıldığında onu diğer canlılardan ayıran en belirgin özelliği düzenli ve sistemli bir hayata sahip olmasıdır.¹² İnsana epistemolojik açıdan bakıldığında ‘*düşünen bir canlı*’ olarak karşımıza çıkarken politik açıdan bakıldığında ‘*toplumsal bir canlı*’ olarak karşımıza çıkmaktadır. Meseleye dinî açıdan bakılacak olursa insan, ‘*Tanrı’nın buyruklarına boyun eğmesi gereken bir varlık*’ olarak ifade edilirken

⁸ Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal er-Râgıb el-İsfahânî, *El-Müfredat Fi-Garibi'l-Kur’ân*, thk. Muhammed Seyyid Keylani (Beyrut: Daru'l-Ma'rife, ts.), 28.

⁹ İlhan Kutluer, “İnsan”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2000), 22: 320-321.

¹⁰ Osman Zümrüt, “İnsanın Yaratılışında Uygarlığa Hizmet Eden Kimlik Ve Kişilik İzlerinin Tarihsel, Hukuksal Ve Kültürel Sonuçları”, *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28-29 (2005): 9-10.

¹¹ M. Doğan Karacoşkun, “İbnü'l-Arabî’de İnsan Psikolojisine Yaklaşımlar ve Kişilik Çözümlemeleri”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 7/2 (2007): 85.

¹² Ömer Aslan, “Kur’an’a Göre İnsan-Beşer Farkı”, *Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin İlmî Mecmuası* 6 (2006): 49-50.

Marksist söylem açısından bakıldığında ise ‘eyleyen/değiştiren bir varlık’ olarak kabul edilmektedir.¹³

Kur’ân’a göre insan, fert/birey değil şahıs yani özel bir kişiliktir. Kur’ân insanı bir bütün içinde eriyip kaybolmuş bir parça gibi değil manevi hüviyeti ve iradesiyle bağlandığı değerler sistemi içinde bir varlık olarak görür. Bu sebeple her insan ayrı bir âlem, ayrı bir dünyadır. “Allah’ın insanı kendi suretinde yaratmış olması”¹⁴ gerçeği de onun basit bir varlık olmadığının en bariz göstergesidir.¹⁵ Şahsiyet olarak hiçbir insan diğerinin aynı değildir. Bir şahıstan diğerine değişen psikolojik ve fizyolojik eşikler ile refleks ve meyiller bulunmaktadır.¹⁶

İnsan karakterinin eğitimi aynı zamanda bir ahlak eğitimidir. Karakteri güçlü olan nice insanın kişiliği zayıf olabilir. İş hayatında aktif, dinamik ve başarılı olan bir kişi eğer kişiliği zayıf ise yalan söyleyebilir, haksızlık yapabilir. Arzu edilen ise hem karakterin hem de kişiliğin pozitif yönde olmasıdır. Kişilik ve karakterin kemal derecesine ulaşması ise ancak din ve moral eğitimi ile mümkündür. Ancak şu unutulmamalıdır ki ruhsal kişilik ve karakter portreleri biyolojik karakter ve kalıtım unsuru gibi kalıcı ve süreğen değildir. İyi bir eğitim, moral ve terbiye ile en olumsuz bir kişilik bile değişebilir. Tarih sayfalarına baktığımızda Hz. Ömer’in cahiliye sırasında Hz. Muhammed’e duyduğu kin ve nefret daha sonra iman ile birlikte muhteşem bir sevgiye dönüşmüştür.¹⁷

¹³ İsmail Hanoğlu, “İnsan Tabiatı Bağlamında Kimlik ve Kişilik Kavramlarının İrdelenmesi”, *Kelam Araştırmaları Dergisi* 12/2 (2014): 174.

¹⁴ Ebü Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu’fi el-Buhârî, *Sahihi Buhârî Muhtasarı Tecridi Sarih Tercemesi*, trc. ve şerh Kamil Miras (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1983), “İsti’zan”, 1; Ebü’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî, *Sahih-i Müslim*, trc. Ahmet Davudoğlu (İstanbul: Sönmez Yayınları, 1973), “Birr”, 115.

¹⁵ Hasan Kamil Yılmaz, “Şahsiyet/Kişilik İnşası ve Değerler”, *Diyanet İşleri Başkanlığı Diyanet Aylık Dergi* 245 (2011): 4.

¹⁶ Karacoşkun, “İbnü’l-Arabî’de İnsan Psikolojisine Yaklaşımlar ve Kişilik Çözömlmeleri”, 74-92; Abay, *Kur’ân’da Kişilik Eğitiminin İlkeleri*, 141.

¹⁷ Bedri Katipoğlu, “Din Psikolojisi Açısından Kişilik Ve Karakter Analizi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi = The Journal of International Social Research* 5/23 (2012): 342-343.

Karakterli insan, davranışlarını toplumun değer yargılarına uygun biçimde yönetebilen değerler sistemini içselleştirmiş olan kimsedir.¹⁸ Bu sebeple insana saygınlık kazandıran dürüstlük, cömertlik, çalışkanlık, başarı, özveri ve diğerkâmlık gibi değerler kişiliğin üzerine ilave edildiğinde ancak bir anlam ifade eder. İşte bu anlamda kişilik, insanın sahip olduğu insanî kuvvetleri dengeli bir biçimde kontrol edebilmesidir. Kişiliğin temel kaynağı ise dindir ve dinin fitrata uygun olarak geliştirdiği vicdandır. Dinden soyutlanan kişilik anlayışında ortaya çıkan bireyselleşme ahlakın etkisini, sosyal ve manevi müeyyidesini azaltmaktadır. Ahlak anlayışı dinî değerlerden uzaklaştıkça bireyselleşen insanların kutsallık duygularını zaafa uğratarak onları şahsiyet/kişilik bunalımına sokmaktadır.¹⁹

B. İman

İman; “*eman ve emanet*” manasına gelen “*emn*” kelimesinden türemiştir. “Eman ve emn” korkunun zıddı, “emanet” hıyanetin zıddı, iman ise küfrün zıddıdır.²⁰ İman; kalp ile tasdik,²¹ bir kişiyi söylediği sözde tasdik etmek,²² nefsin korkudan mutmain olması, boyun eğmek, doğrulamak, güven ve itimat etmek, itaat etmek, saygı ve tevazu göstermek, birini güven ve emniyette kılmak, karşısındakine güven vermek, şüpheye yer vermeyecek bir şekilde kesin olarak içten ve yürekten inanmak, nefsi korkudan emin kılmak,²³ gönül yatkınlığı ile benimsemek²⁴ anlamlarına

¹⁸ Hayati Hökelekli, “Şahsiyet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010), 38: 297.

¹⁹ Yılmaz, “Şahsiyet/Kişilik İnşası ve Değerler”, 5.

²⁰ Ebü'l-Fazl Cemâlüddin Muhammed b. Mükerrrem b. Ali b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî İbn Manzur, *Lisanü'l-Arabî'l-Muhit*, (Beyrut: Dâru'l-Lisani'l-Arab, 1970), 16: 160; Ebü'l-Feyz Muhammed el-Murtazâ b. Muhammed b. Muhammed b. Abdirrezzâk ez-Zebidî, *Tacü'l-arus Mincevahiri'l-Kamus*, thk. Ali Hilali (Kuveyt: 2001), 34: 186-187; İsfahânî, *El-Müfredat Fi-Garibi'l-Kur'an*, 25.

²¹ Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Ali es-Seyyid eş-Şerif el-Cürçânî, *Kitabu't-Ta'rifât*, (Dersaadet: Arif Efendi Matbaası, 1318), 27.

²² Mütercim Âsım Efendi, *el-Okyânûsul'l-Basît fi Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît*, trc. Mustafa Koç- Eyyüp Tanrıverdi (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2014), 6: 5278.

²³ İbn Manzûr, *Lisanü'l-Arabî'l-Muhit*, 16: 160-166; Zebidî, *Tacü'l-arus Mincevahiri'l-Kamus*, 34: 184-187; İsfahânî, *El-Müfredat Fi-Garibi'l-Kur'an*, 25-26.

gelmektedir. Sadece dil ile ikrar iman için yeterli olmayıp kalp ile tasdik şarttır. Çünkü münafıklar dilleriyle iman ettiklerini söylemelerine rağmen Mümin olarak isimlendirilmemişlerdir.²⁵

Terim olarak ise; Allah'ı ve O'nun Peygamberini ikrar etmeye, Cibril hadisi olarak bilinen meşhur hadiste sayılan altı hususa inanmaya,²⁶ Hz. Peygamber'e O'nun Allah Teâlâ'dan getirdiği kesin olarak bilinen hükümleri şüphe duymaksızın kabul edip, bunların gerçek ve doğru olduğuna inanmaya²⁷ iman denilir.

İman, ilgi ile başlayan zihni bir sürecin son aşaması, yani klasik bir tanımında ifade edildiği üzere, imana ulaşma istikametinde gelişen teemmül ve derin düşünme sürecinin sona erdiği bir sınır, ulaşılan bir karar ve bir hüküm noktasıdır.²⁸ İman, insanın kendi iç derinliğine dalarak Allah'a doğru yükselme, hayatın bütün zahmet ve çileleri arasında yaratıcıya yol bulma sırrını ihsas ettiren bir duygu yumağıdır. İman, insanı iş ve vazifeye bağlamak suretiyle bunlardaki derin hikmetleri ve sebeplerini kavratır. İman, insana ruhun en yüksek tekâmüle erişme duygusunu kazandırır.²⁹

Dinlerin önemli işlevlerinden biri de insanlara bir varlık bilinci kazandırma, onlara aidiyet bilinci verme ve birlikte var ve taraf olma duygusu kazandırmaktır. Din; kişinin hayatın anlamını kavramasına, hayatın hedefini anlamasına ve kişinin niçin var olduğunun bilincine varmasına yardımcı olur. Karakter sahibi olan

²⁴ Ebu'l-Kasım Cârullah Mahmüd b. Ömer b. Muhammed el-Harizmi ez-Zemahşeri, *El-Keşşâf An Haka'iki Ğavâmidî't-Tenzil ve Uyuni'l-Ekavil fi Vucuhi't-Te'vil*, trc. Muhammed Coşkun- Ömer Çelik- Necdet Çağıl- Adil Bebek (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2016), 1: 140.

²⁵ Ebi Mansur Muhammed b. Muhammed b. Mahmud el-Maturidi, *Te'vilatü Ehl-i Sünnet/Te'vilâtü'l-Kur'ân*, thk: Mecdi Baslum (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2005), 1: 377; Ebi Mansur Muhammed b. Muhammed b. Mahmud el-Maturidi, *Kitâb'ü-Tevhîd*, trc. Bekir Topaloğlu, 8. Baskı (Ankara: İsam Yayınları, 2016), 565-566.

²⁶ İsfahânî, *El-Müfredat Fi-Garibi'l-Kur'ân*, 26.

²⁷ Zebîdî, *Tacü'l-arus Mincevahiri'l-Kamus*, 34: 186.

²⁸ Hanifi Özcan, *Epistemolojik Açından İman*, 5. Baskı (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 200), 79-80.

²⁹ Ömer Dumlu, *Ana Konularıyla Kur'ân*, edit. Prof. Dr. Ömer Dumlu (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri, 2006), 115.

Mümin, aynı tutum ve şartlar altında her zaman aynı ilke ve pratikler çerçevesinde hareket eder. Nitekim karakter sahibi insanın hareketlerinde bir istikrar vardır.³⁰ İşte bundan dolayı ruhları eğitip yetiştirmeyi hedef alan Kur'ân, insan ruhu üzerinde genişçe bilgi verir. Çünkü bu kitabın ilk ve en önemli vazifesi, insan ruhunu eğitmek ve belli bir yöne kanalize etmektir.³¹

Kur'ân-ı Kerîm, “Bir toplum kendilerindeki özellikleri değiştirmeden Allah, onlarda bulunanı değiştirmez.” (Ra'd 13/11) buyurarak insanın gerçek değişiminin, gayret ettiğinde ve içini değiştirmeye çalıştığında gerçekleşeceğini,³² yani bir toplumun ya bizzat kendileri, ya kendileri için gözetlemek durumunda olanlar, ya onlara nezaret edenler yahut ta herhangi bir sebep dolayısıyla kendilerinden sayılan bir kimse tarafından bir değişiklik meydana getirilmedikçe o toplumun durumunun değiştirilmeyeceğini ifade eder.³³

C.Nifak

Lügatlere bakıldığında “nifak”ın “nfk” fiil kökünden türediğini³⁴ bir yeri yarıp geçen yol, tünel, ırmak manasında olduğunu ve İslam'a bir kapıdan girip diğer kapıdan çıkmak demektir.³⁵

Nâfikâ; Tarla faresinin yuvalarından birisinin ismidir. Bu hayvan iki yuva edinir. Bu yuvalardan birini gizler diğerini de açık eder. Gizlediği yuvaya nâfikâ, açık ettiği yuvaya da kâsiâ denilir. Nâfikânın tavanını ince bir şekilde yaparak yeryüzüne yakın eder. Kâsiâ denilen yuva tarafından bir tehlike gelirse hemen nâfikâ tarafına yönelir ve zaten ince olan nâfikânın tavanını yıkararak dışarı

³⁰ Ejder Okumuş, *Gösterişçi Dindarlık* (İstanbul: Pınar Yayınları, 2002), 144.

³¹ Seyyid Kutub, *Fizilâl-il-Kur'ân*, çev. M. Emin Saraç- İ.H. Şengüler- Bekir Karlığa (İstanbul: Hikmet Yayınları, ts.), 1: 15.

³² El-Vâî, *Gizli Gücün Uyanışı İman*, 11-12; Abay, *Kur'ân'da Kişilik Eğitiminin İlkeleri*, 69.

³³ Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh el-Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, thk. Abdullah b. Abdilmuhsin Türkî, 1. Baskı (Beyrut: Muessesetu'r-Risâle, 1427/2006), 12: 32.

³⁴ Zebîdî, *Tacü'l-arus Mincevahiri'l-Kamus*, 26: 430.

³⁵ İsfahânî, *El-Müfredat Fi-Garibi'l-Kur'ân*, 502.

kaçar. Münafık ismi işte bu şekilde “nfk” dan türemiştir. Zaten münafıklık, bir kâfirin küfrünü örtüp sonrada imanını açık etmesidir. ³⁶ Nifak, ister bir kimsenin içinde dışına ters düşen bir şey olsun isterse içi dışının gösterdiği şeyden arınmış olsun zahiri batınına uymayan kişinin halidir.³⁷ Yani münafık; bazı sebepler yüzünden zahiren Müslüman görünerek içten içe inançsızlığını ve inkârını gizleyen kimsedir. Bu tanımların hepsinin ortak noktasının “olduğu gibi görünmeme ve yalan söyleme” olduğu görülmektedir. Münafık, Kur’ân-ı Kerîm’de, sözde imanlı olduğunu söyleyip Allah’a, Rasûl’üne ve Müminlere karşı düşmanlığını gizleyen kimse olarak tanımlanmaktadır.

Kimlik, insanın içinde yaşadığı sosyal çevrede kendini tanımlamayı, kendi konumunu belirlemeyi ve bir o kadarda diğerlerine bakış açısını ve tavır alma biçimini ihtiva eder. İnsanlar, içinde yaşadıkları toplumda kim olduklarına dair sorunun çözümünü bulamadıkları kendilerini ifade etme unsurlarından yoksun buldukları benlik ve şahsiyet oluşumlarını gerçekleştiremedikleri toplumla kendilerini buluşturamadıkları kendisi -için- kimliğiyle başkaları -için- kimliğini uzlaştıramadıkları zaman kendilerini boşlukta hissedebilirler. Bu boşluk hissi insanların inanç, düşünce, davranış, ahlak ve dünya görüşlerini olumsuz yönde etkileyerek sonuçta kimlik krizi veya bunalımına sebep olur.³⁸

İnkâr ve teslimiyet kabul edilebilir bir davranış iken nifak, insanın içini kemiren psikolojik bir hastalıktır. Her iki davranış arasında kesin kararını vermeyen kişilerin bir takım sorunları var demektir. Bunların başında ise kalbi bir tatminsizlik yatmaktadır.³⁹

³⁶ Zebîdî, *Tacü'l-arus Mincevahîrî'l-Kamus*, 26: 431; İbn Manzûr, *Lisanü'l-Arabî'l-Muhit*, 12: 236-237; İsfahânî, *El-Müfredat Fi-Garibi'l-Kur'ân*, 502.

³⁷ Ebu Abdillâh (Ebü'l-Fazl) Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî, *Tefsîr-i Kebîr (Mefâtihu'l-Gayb)*, trc. Suat Yıldırım- Lütfullah Cebeci- Sadık Kılıç-Sadık Doğru (İstanbul: Huzur Yayınları, 2002), 2: 23-27.

³⁸ Okumuş, *Gösterişçi Dindarlık*, 186-187.

³⁹ Abdurrahman Kasapoğlu, *Kur'ân'da Ahlak Psikolojisi* (İstanbul: Yalnızkurt Yayınları, 1997), 240.

Tutarlı eylemler içerisinde bulunmak, sağlam karakterli ve iç dünyasında birçok çelişkiyi çözüme kavuşturmuş insanların işidir. Hâlbuki münafıklar, kendilerini topluma farklı bir kimlikle değişik bir yüzle sunarak gerçek yüzlerini onlardan gizlerler ki bu husus münafıkların sağlam bir karaktere sahip olmadıklarının işaretidir.⁴⁰

Kişilik bozuklukları, kişilik özelliklerinin esneklikten yoksun bir nitelik kazanarak kişinin çevresiyle ilişkilerinde zorlanmasını ya da kendi içinde sıkıntılara neden olabilecek boyutlarda yaşanmakta olmasını tanımlar. Kişinin davranışları toplum içinde rol alan diğer aktörlere veya toplumsal düzene zarar verici nitelikte olduğu halde kişi, bir suçluluk ve pişmanlık hissi duymazsa söz konusu bireyin kişilik bozukluğu (personality dysfunction) hastası olduğu söylenir. İslâm'da zorlama olmadığı halde münafığın açık tavırlı olmayıp gösterişi tercih etmesi ve muhalefete yönelmeyişi olsa olsa kişilik zaafının bir sonucudur.⁴¹

Çeşitli âyetlerde münafıkların psikolojik durumunun toplumsal hayata yansıyan görünüm ve etkilerine temas edilmekte, mesela dış görünüşlerinin aksine onların her şeyden korktukları, özellikle savaştan endişe duydukları belirtilmekte (Tevbe 9/56-57; Muhammed 47/20-21; Haşr 59/11-13; Münafıkun 63/4), onların cimri, yalancı ve kibirli oldukları (Tevbe 9/67; Münafıkun 63/1, 5), gösterişe önem verdikleri, maddî menfaat için namaz kıldıkları, gerçekte ise dua ve ibadet hayatında isteksiz davrandıkları (Nisa 4/142), ekini ve nesli (ekonomiyi ve kültürel hayatı) bozmaya uğraştıkları (Bakara 2/205), kötülüğü yaygınlaştırıp iyiliğe engel olmaya çalıştıkları (Tevbe 9/67), Allah'ı ve Müminleri alaya aldıkları (Tevbe 9/65, 79), Müslümanlara yardım edilmesini engellemeye gayret ettikleri (Münafıkun 63/7), Müminlere karşı kin besledikleri (Âl-i İmran 3/119) , kötü haberler yaydıkları (Ahzab 33/57-60), günah, düşmanlık ve Hz. Peygamber'e isyan konusunda gizli

⁴⁰ Adnan, Demircan, *Hız. Peygamber Devrinde Münafıklar* (Konya: Esra Yayınları, 1996), 16.

⁴¹ Okumuş, *Gösterişçi Dindarlık*, 118-121.

faaliyetler yürüttükleri (Mücadele 58/8) ifade edilmektedir.⁴²

Münafık, zekâ belki de ilim açısından gelişen fakat sezgi, basiret, vicdan ve ilâhî marifet açılarından geri kalan din ve ahlâk gibi iki manevî değere derinliğine nüfuz edemeyen bu yüzden de ilmîni, zekâsını hakikate karşı gelmek için çok sinsî bir şekilde kullanan veya aşağılık duygusu sonucu bu yolu seçen kişidir. Münafığın içinde bulunduğu bu psikolojik hal tedavi edilmezse çok tehlikeli sonuçlar doğurabilir.⁴³ Ruhsal, zihnî ve sosyal anlamda bir şeyden memnun olmayan kişi, muhalif görüş ve eleştirilerini açıkça ortaya koyabildiği gibi gerektiğinde fiili olarak karşı mücadele de verebilir. Bu, nispeten tavır koyabilme gücünü kendisinde gösterebilenlere özgü bir davranıştır. Münafık, bu cesareti ve kişiliği kendisinde sergileyemediği gibi daha aşağılık yollara da başvurabilir. Münafıkların, diğer inkâr edenler gibi bir tavır ortaya koyamamalarının altında psikolojik ve sosyal birçok neden vardır.⁴⁴

D.İyilik ve Kötülük

İyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak ifadesi Kur'ân literatüründe '*emr-i bi'l-ma'ruf ve nehy-i ani'l- münker*' şeklinde geçer. Kur'ân ve hadislerin üzerinde önemle durduğu bu terim, toplumların sürekliliğini sağlama bakımından hayati bir öneme sahiptir.

İyilik; aklen ve dinen güzel görülüp kitaba ve sünnete uygun olan,⁴⁵ kötülük ise; aklen ve dinen çirkin görülüp kitaba ve sünnete aykırı olan her şey⁴⁶ yani iyilik dinin uygun gördüğü her söz ve iş iken kötülük onun reddettiği her türlü söz ve iştir.⁴⁷ Ma'ruf, insan

⁴² Hülya Alper, "Münafık", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006), 31: 566.

⁴³ Celal Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'ân Tefsiri* (İstanbul: Anadolu Yayınları, 1986), 1: 77-78.

⁴⁴ Ali Rıza Temel, *İslâm Davası ve Münafıklar* (İstanbul: Bahar Yayınları, 1978), 131.

⁴⁵ Zebîdî, *Tacü'l-arus Mincevahiri'l-Kamus*, 24: 135; İsfahânî, *El-Müfredat Fi-Garibi'l-Kur'ân*, 331.

⁴⁶ Zebîdî, *Tacü'l-arus Mincevahiri'l-Kamus*, 14: 290; İsfahânî, *El-Müfredat Fi-Garibi'l-Kur'ân*, 505.

⁴⁷ Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî et-Taberî, *Câmi'u'l-Beyân an*

düşüncesinde ki kötünün karşıtı her şeydir.⁴⁸ İyiliği ve kötülüğü farklı mihenk taşlarıyla açıklamaya çalışmak, Allah'ın ipinden başka ölçü ile ölçmeye kalkmak isteklere ve nefse ait arzulara uymaktır.⁴⁹

II. Mümin ve Münafığın Emr-i Bi'l-Ma'ruf Ve Nehy-i Ani'l

Münkere Bakışı

A. Müminin 'Emr-i Bi'l-Ma'ruf ve Nehy-i Ani'l-Münker' e

Bakışı

“Mümin erkekler ve Mümin kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar...” (Tevbe 9/71). Bu âyet-i kerime, Müminlerin sıfatlarını belirtmektedir. Emr-i bi'l-ma'ruf ve nehy-i an'il-münkeri terk edenler bu vasıflarını kaybederler.⁵⁰ Ayette zikredilen iyiliği emretmekten maksat insanları İslam'a davet etmektir. Kötülükten men etmekten maksat ise her türlü kötülüğe engel olmak için çaba sarf etmektir.⁵¹ Bu vasfı kaybetmemek için Mümin; her zaman hayrı şerre, marufu münkere, hakkı batıla tercih etmeli ve bu hususta gayretkeş olmalıdır.⁵²

Cenab-ı Allah “Bunlar, tövbe edenler, ibadet edenler, hamd edenler, oruç tutanlar, rükû ve secde edenler, iyiliği emredip kötülükten alıkoyanlar ve Allah'ın koyduğu sınırları hakkıyla koruyanlardır. Müminleri müjdele.” (Tevbe 9/112). şeklinde

Te'vili Âyi'l-Kur'an, thk. Abdullah b. Abdi'l-Muhsin Turkî, (Kahire: Dâru Hicr, 1424/2003), 5: 661; Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâl-i Âlisi ve Tefsiri* (İstanbul: Bilmen Basın Yayınevi, ts.), 1: 431; ayrıca bkz. Mustafa Çağrı, “*Emri Bi'l-Ma'ruf Nehiy Ani'l-Münker*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995), 11: 138.

⁴⁸ Muhammed El-Behiy, *İnanç ve Amelde Kur'ani Kavramlar*, trc. Ali Turgut (İstanbul: Yöneliş Yayınları 1995), 237.

⁴⁹ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, sad. Nusrettin Bozelli-Emin Işık- İsmail Karaçam- Abdullah Yücel (İstanbul: Azim Dağıtım Ürünleri, ts.), 2: 407.

⁵⁰ Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-Gazzâli, *İhyau Ulumi'd-Din*, trc. Ahmet Serdaroğlu (İstanbul: Bedir Yayınları, 2002), 2: 758.

⁵¹ Ebü'l-Fazl Celâlüddin Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayri es-Süyûti eş-Şâfiî, *Dürrü'l-Mensur fi't-Tefsir Bi'l-Me'sur*, trc. Hüseyin Yıldız, Hasan Yıldız ve Zekeriya Yıldız, 1. Baskı (İstanbul: Ocak Yayıncılık, 2012), 3: 629; Taberî, *Câmi'u'l-Beyân an Te'vili Âyi'l-Kur'an*, 11: 556.

⁵² Kutub, *Fizilâl-il-Kur'an*, 2: 384.

buyururken Hz. Muhammed (s.a.s.) “Sizden her kim bir kötülük görürse onu eliyle düzeltsin; buna gücü yetmezse diliyle düzeltsin; buna da gücü yetmezse kalbiyle buğz etsin ki bu imanın en zayıf halidir.”⁵³ buyurmaktadır. Yani iyiliği teşvik etme ve kötülüğü engelleme bu ümmet için büyük bir dinî görevdir. Bu görevin terki ise kınanmıştır. Bu görev yerine göre farz-ı ayın yerine göre farz-ı kifâyedir.⁵⁴ Her Mümin, gücü ölçüsünde Allah’a isyan olan işleri engellemeye gayret etmelidir. *‘Emr-i bi’l-ma’ruf ve nehy-i ani’l-münker*’in mertebesi üçtür. Birinci mertebe olan el ile mücadele; Müminlerin işleri ile vazifelendirilmiş olan devlet erkânıdır. İkinci mertebe olan dil ile mücadele; ilim sahibi olanların vazifelerindedir. Üçüncü mertebe olan kalp ile buğz etmek ise; aciz olanların mertebesidir. Zira bunlar kalp ile buğz etmekten başka bir şeye güç yetiremezler.⁵⁵

İslâm toplumunda ortak şuur ve bilincin meydana gelmesini sağlayan bu ilke, bir bakıma İslâm’ın temel dinamiğidir.⁵⁶ Çünkü Kur’ân ve hadis-i şerifler Müminlerden iyiliği emredip kötülükten vazgeçirme ödevini yerine getirmelerini istemektedir. İslâm toplumunun hayırlı bir toplum olmasının temel özeliği bu görev sebebiyledir. Bu özelliğe sahip bulunması ise iyiliği emreden kötülükten sakındıran dinamik bir toplum olmasından kaynaklanır.⁵⁷ İyiliği teşvik etmek ve kötülükten sakındırmak bu ümmetin etiketi ve kalitesinin göstergesidir. Hz. Peygamber’in şu buyruğunda Müminin kötülüğe bakışını bulmak mümkündür:

⁵³ Müslim, “İman”, 78/49; Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre (Yezid) et-Tirmizî, *Sünenü’t-Tirmizî*, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), “Fiten”, 11/2173; Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş’as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî, *Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi*, trc. Ahmet Necati Yeniel- Hüseyin Kayapınar (İstanbul: Şamil Yayınları, 2017), “Salatü’l-İydeyn”, 248/1140; Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid Mâce el-Kazvîni, *Sünen-i İbn Mâce*, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), “Fiten”, 20/4013.

⁵⁴ Maturidi, *Te’vilâtü Ehl-i Sünnet/Te’vilâtü’l-Kur’ân*, 2: 448; Bilmen, *Kur’ân-ı Kerîm’in Türkçe Meâl-i Âlisi ve Tefsiri*, 1: 430.

⁵⁵ Mehmed Vehbi Efendi, *Hulasatü’l-Beyân fi Tefsiri’l-Kur’ân*, 4. Baskı (İstanbul: Üç Dal Neşriyat, 1339-1341), 3: 156.

⁵⁶ Çağrı, “Emri Bi’l-Ma’ruf Nehiy Ani’l-Münker”, 11: 139.

⁵⁷ Abay, *Kur’ân’da Kişilik Eğitiminin İlkeleri*, 73.

“Bana hayat bahşeden Allah’a yemin ederim ki; siz ya iyilikleri emreder, kötülükleri önlersiniz, ya da Allah kendi katından üzerinize bir azap gönderir. O zaman dua edersiniz fakat duanız kabul edilmez.”⁵⁸

Bu itibarla, Mümin kimse duyarlı olmalı ve sadece yaşadığı toplumda değil diğer toplumlarda da meydana gelen olaylara ilgisiz kalmamalı ve: “*Bana ne, her koyun kendi bacağında asılır*”, “*Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın*” dememelidir.⁵⁹ Zira Hz. Peygamber bu konuda Müminleri şöyle ikaz etmektedir.

“Yeryüzünün herhangi bir yerinde bir kötülüğün işlendiğine şahit olan gördüğü şeyin kötü olduğunu söyleyerek onu inkâr ederse o kötülüğü görmemiş gibi olur. Her kimde yeryüzünde işlenen o kötülüğü görmediği halde onu duyduğunda ondan hoşlanır ve onu inkâr etmez ise onu görmüş gibi olur.”⁶⁰

Nitekim Kur’ân-ı Kerim’de de şöyle buyrulmaktadır:

“Öyle bir fitneden sakının ki o, içinizden sadece zulmedenlere erişmekle kalmaz (topluma sirâyet eder ve hepsini perişan eder). Biliniz ki, Allah’ın azabı şiddetlidir.”(el-Enfâl 8/25).

Âyet-i kerîme insanların iman etmemeleri, Allah’ın emirlerine uymamaları ve ahlaksızlaşmaları sebebiyle gelecek olan musibetin iyi-kötü ayırt etmeden herkesi içine alacağını, kuru ile beraber yaşında yanacağını, zalimlerin başına gelecek olan felakete salih kişilerin de uğrayacağını beyan etmektedir.⁶¹ Bu sebeple Yüce Allah, Müminlere aralarında münkerin yayılmasını kabul etmemelerini emretmekte aksi takdirde azabın onların tamamını kuşatacağını bildirmektedir.⁶² Bu konuyu belki de en iyi açıklayacak olan hadis ise şu şekildedir. “Allah’ın hududu üzerinde duran (onları aşmayan) ile onların içine düşen dala)ın misali, bir gemi içinde (yerlerini) kura ile paylaşan bir topluluğun misaline benzer. Onlardan

⁵⁸ Tirmizî, “Fiten”, 9/2170.

⁵⁹ Dumlu, *Ana Konularıyla Kur’ân*, 112.

⁶⁰ Ebû Dâvûd, “Melahim”, 17/4345.

⁶¹ Taberî, *Câmi’u’l-Beyân an Te’vili Âyi’l-Kur’ân*, 11: 113.

⁶² Kurtubî, *el-Câmi’ li Ahkâmi’l-Kur’ân*, 9: 486.

kimisine geminin üst tarafı, kimisine de alt tarafı düşer. Geminin alt tarafında kalanlar, su almak istediklerinde üstlerinde bulunanların yanından geçtikleri için aralarında şöyle derler: Eğer biz, kendi payımıza düşen bölümde bir delik açıp da yukarımızda duranlara eziyet vermesek (daha uygun olmaz mı)? Şâyet (üsttekiler), onları istekleriyle baş başa bırakacak olurlarsa hep birlikte helak olurlar. Eğer onlara engel olurlarsa, onlar da berikiler de hep beraber kurtulurlar.”⁶³

Hz. Ebu Bekir (r.a.) ise; “Ey iman edenler, siz kendinize bakın. Doğru yolda iseniz sapıtan kimse size zarar veremez.”(el-Maide 5/105) âyetinin yanlış anlaşılacak *emr-i bi'l-ma'ruf ve nehy-i ani'l-münker* görevinin Müminler tarafından ihmal edilebileceği endişesiyle; Ey İnsanlar! Sizler bu âyeti okuyor fakat yanlış anlıyorsunuz. Biz, Hz. Peygamber'in insanlar zalimi görüp elinden tutmazlarsa Allah'ın hepsine ulaşacak umumi bir bela göndermesi yakındır dediğini işittik. Keza ben, Rasûlullah (s.a.s.)'in: “İçlerinde kötülükler işlenen bir cemiyet, bu kötülükleri bertaraf edecek güçte olduğu halde, seyirci kalır, müdahale etmezse, Allah'ın hepsini saran umumi bir bela göndermesi yakındır”⁶⁴ dediğini işittim demek suretiyle konunun önemini ortaya koyarak açıklık getirir.⁶⁵

Peygamberimiz adeta bugünleri görürcesine: “İsrailoğullarında ilk bozulma şöyle oldu: Adam biriyle karşılaşır ve ona: ‘Be adam! Allah'tan kork, böyle yapma, helal değildir’ derdi. Ertesi gün tekrar onunla karşılaşır ama onunla oturup yemekte içmekte sakınca görmezdi. Onlar böyle yapınca Allah'ta kalplerini birbirine vurdu.” Sonra şu âyeti kerîmeleri okudu: “İsrailoğullarından inkâr edenler, Davud ve Meryem oğlu İsa diliyle lânetlendi. Bu, onların isyan etmeleri ve hadlerini aşılıyor olmalarından ötürüydü. İşledikleri herhangi bir kötülükten birbirlerini vazgeçirmeye çalışmazlardı. Yapmakta oldukları ne

⁶³ Buhârî, “Fiten”, 6; Tirmizî, “Fiten”, 12.

⁶⁴ Ebû Dâvûd, “Melahim”, 17/4338; Tirmizî, “Fiten”, 8/2168; İbn Mâce, “Fiten”, 20/4005.

⁶⁵ Maturidi, *Te'vilatü Ehl-i Sünnet/Te'vilâtü'l-Kur'an*, 2: 449.

kötüydü!”(el-Maide 5/78-79). Ve sözüne şöyle devam etti: “Vallahi ya iyiliği emreder ve kötülüğü engellersiniz, zalimin elini tutar, onu hakka çekersiniz, haktan yana olmaya mecbur edersiniz, ya da Allah kalplerinizi birbirine kırdırır ve onlara lanet ettiği gibi size de lanet eder.”⁶⁶ şeklinde buyurarak bu vazifenin bireysel ve toplumsal açıdan önemine dikkatlerimizi çekmiştir. Bu husustaki ilahi emir ise âyet-i kerimede şöyle beyan edilmiştir: “Sizden, hayra davet eden, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.”(Âl-i İmrân 3/104). Hayra davet etmek Kur’ân ve Sünnete davet etmektir.⁶⁷ Güneş için ısıtmamak ve aydınlatmamak nasıl imkânsız ise kâmil ruhlar için de hakka ve hayra tebliğ etmekten bigâne kalmak öyle imkânsızdır.⁶⁸

İslâm toplumunun iyiliği emredip kötülükten sakındırması iki yönlü bir faaliyettir. Bunlardan biri; İslâm toplumunun kendi içindedir. İslâm toplumunun fertleri, kendi toplumlarında bu görevi yerine getirirler. Her fert, kendi toplumuna karşı duyarlıdır ve çevresinde olup bitenlere lakayt kalmaz ve iyiliğin yaygınlaşması için çalışır. İyiliği emredip kötülükten sakındırmanın diğer yönü ise; dışa yöneliktir. İslâm, iyiliğin insanlık toplumunun tamamına hâkim olmasını ve kötülüklerin de tamamından kalkmasını ister. Bu sebeple diğer toplumlara zarar verecek davranışlara da engel olmaya çalışır.⁶⁹

B. Münafığın ‘Emr-i bi'l-Ma'ruf ve Nehy-i ani'l- Münker’ e Bakışı

“Münafık erkekler ve münafık kadınlar birbirlerindedir (birbirlerinin benzeridir). Kötülüğü emredip iyiliği yasaklarlar, ellerini de sıkı tutarlar. Onlar Allah’ı unuttular; Allah da onları

⁶⁶ Ebû Dâvûd, “Melahim”, 17/4336; İbn Mâce, “Fiten”, 20/4006.

⁶⁷ Ebü'l-Fidâ' İmâdüddin İsmâil b. Şihâbiddin Ömer b. Kesir, *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri*, trc. Bekir Karlığa- Bedrettin Çetiner (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1991), 4: 1330-1334.

⁶⁸ Kutub, *Fizilâl-il-Kur'ân*, 2: 386.

⁶⁹ Mehmet Sait Şimşek, *Kur'an'ın Ana Konuları* (Konya: Beyan Yayınları, 1999), 179-181; Mehmed Vehbi Efendi, *Hulasatü'l-Beyân fi Tefsiri'l-Kur'ân*, 3: 156.

unuttu. Şüphesiz münafıklar, fasıkların ta kendileridir.”(et-Tevbe, 9/67).

Allah Teâla, Müminlerin sıfatlarının zıddına olan münafıkları kınar. İnananlar marufu emredip münkerden nehyederken münafıklar; münkeri emreder, marufu ise nehyederler.⁷⁰ Kötü ameller ve çirkin fiiller hususunda münafıkların kadınları da erkekleri gibidir. İşte bundan dolayı Cenâb-ı Hak, “Münafık erkeklerle münafık kadınlar nifak sıfatı hususunda birbirinin tamamlayıcı parçasıdır” buyurmuştur. Bu bir insanın tıpkı, “Sen benden; ben de sendenim” demesi gibidir. Yani “İşimiz ve durumumuz aynıdır; bu hususta seninle benim aramda bir fark yok” demesidir.⁷¹

Münafık, hangi toplumda hangi kültürde olursa olsun aynı anlayışı ve aynı davranışı sergiler. Onların özellikleri genel geçer bir nitelik taşır. Onlar birbirlerinin dostudur, her yerde her şart altında birbirini destekler ve birbirlerine arka çıkarlar.⁷² Onlar kötülüğü emrederken ve iyiliği yasaklarken gizlice, fısıltı ile kötüyerek, ayıplayarak söylerler, kendilerini güvenli hissetmedikleri yerlerde açıkça buna cesaret edemezler.⁷³ Eğer bir kimse kötülük yapmaya niyetlense münafıklar tüm sempati, tavsiye, teşvik, iyi dilek, övgü ve onaylarını böyle bir kimseye tahsis ederler. Bu kötülüğün işlenilmesinde elbirliği yaparlar, başkalarını da bunda rol almaya ikna ederler ve bu işi yapanı her yönden desteklerler. Diğer taraftan eğer bir kimse bir iyilik yapmaya niyetlense, bunu duyduklarında şok olurlar. Çünkü bu kalplerine acı verir, hatta onlar böyle bir işe niyetlenilmesinden bile hoşlanmazlar. Bir kimsenin bir iyiliğe yardımcı olmak istediğini gördüklerinde çok rahatsız olurlar ve onu

⁷⁰ İbn Kesir, *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri*, 7: 3564.

⁷¹ Râzi, *Tefsîr-i Kebîr*, 12: 77; Nâsırüddîn Ebû Saîd (Ebû Muhammed) Abdullâh b. Ömer b. Muhammed el-Beyzâvî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*, thk. Muhammed Abdurrahman El-Mar'aşlî, 1. Baskı (Beyrut: Daru İhyai't-Türasi'l-Arabi, 1418), 3: 88-89.

⁷² Bayraktar Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri* (İstanbul: Bayraklı Yayınları, 2006), 8: 262.

⁷³ Kutub, *Fizilâl-il-Kur'an*, 7: 329.

vazgeçirmek için ellerinden geleni yaparlar. Eğer o kimse vazgeçmezse (yardım etmeyi) başaramamasını dilerler. Tüm münafıkların şu ortak özelliği de vardır. İster cimri olsun ister cömert hiçbir münafık hayırlı bir gaye için harcama yapmaz. Servetleri ya biriktirip stoklamak ya da kötü yollara harcamak içindir. Aslında münafıklar, kötü yollar için cömertçe büyük miktarlarda paralar harcarlar, fakat hayırlı işler için zerre kadar bile harcama yapmak istemezler.⁷⁴

Kur'an'da münafıkların ortak vasıfları dört madde halinde özetlenmiştir:

1- Kötülükleri emrederler ve hep kötülüğü tavsiyede bulunurlar.

2- İyilikten ve faziletten alıkoymaya çalışırlar.

3- Ellerini cimrilikten dolayı hayra ve iyiliğe karşı sımsıkı tutarlar.

4- Allah'ın buyruklarını bir tarafa itip unutulurlar. Allah da onları şüpheleri ve dengesizlikleri içinde bırakır da bocalayıp dururlar.⁷⁵

“Onlar, “Allah Rasûlü'nün yanında bulunanlara (muhacirlere) bir şey vermeyin ki dağılıp gitsinler” diyenlerdir. Hâlbuki göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır. Fakat münafıklar (bunu) anlamazlar.”(el-Münafıkun 63/7). Görüldüğü üzere münafıklar; mal varlığını Mekke'de bırakarak Medine'ye hicret eden ve burada ihtiyaç halinde olan Müslümanlara (Muhacir) yardım etmek isteyen Ensar'a engel olmaktadır. Hâlbuki darda kalmış, her şeyini kaybetmiş insanlara yardım ederek onları yoksulluktan kurtarmak bir fazilet iken münafıklar, iyilik yapmak yerine kötülük yapmayı tercih etmiş ve bu kötülüğün diğer insanlar tarafından yapılmasını da teşvik etmişlerdir.

⁷⁴ Eb'ul-A'la el-Mevdüdi, *Tefhimu'l Kur'an*, çev. Heyet (İstanbul: İnsan Yayınları, 1997), 2: 248.

⁷⁵ Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, 5: 2540.

İslam Ordusu Müreysi kuyusu civarında konakladığında Hz. Ömer'in seyisi Cahcah b. Mesud ile Beni Avf b. Hazrec'in müttefiki Sinan b. Veber el-Cüheni su almak için gittikleri kuyunun başında münakaşa ederek kavga etmişler⁷⁶ Sinan yaralanmış, her ikisi de kendi topluluğunu yardıma çağırarak maksadıyla “*Yetişin ey Ensar!, Yetişin ey Muhacir!*” diye bağırınca Ensar'dan ve Muhacirlerden bir topluluk olay yerine intikal etmiş Hz. Peygamber olayı duyunca “Siz hala cahiliye adetlerini mi güdüyorsunuz” diyerek müdahale ederek barışı sağlamış. Ancak olay tam da münafıkların reisi olan Abdullah b. Übey'in istediği kıvama gelmişti. İbn Übey olay yerinde Ensar'ı kışkırtmış ve daha da ileri giderek “Besle kargayı çıkarsın gözünü! Bu maceranın mesuliyeti size aittir. Muhacirleri himaye etmekle bu belalar başınıza geldi. Muhacirler artık sizi çekemez oldular. Sizi kendi emirlerine tabi görmek istemeye başladılar. Fakat istesenez şimdi bile onları terk edersiniz. Onlarda Medine'den çıkıp gitmeğe mecbur olurlar.”⁷⁷ diyerek olayı kendi bakış açısından değerlendirmiş ve kötülüğü yaymak ve toplumun huzurunu bozmak için birer fırsat olarak kullanmıştır.

Kötülüğü emredip iyilikten alıkoymanın sosyal hayata yansıyan boyutu, toplumun mutluluğunu alıp götürmesidir. Çünkü iyiliği emredip kötülükten alıkoymak Âl-i İmrân Sûresi'nin 104. âyetine göre topluma mutluluk getirmektedir. Münafıklar, topluma ve genel manada insanlığa kötülüğü bulaştırmaktadırlar.⁷⁸

Sonuç

Cenab-ı Allah'ın Kur'an-ı Kerim'i yirmi üç yılda indirmesinin altında yatan hikmetlerden bir tanesinin insanları inanç bakımından gruplara ayırmaktan ziyade onların düşünce yapılarını, bakış açılarını, duygusal eğilimlerini, tutum ve davranışlarını kabul

⁷⁶ Safiyyurrahman Mübarek Furi, *Peygamberimizin Hayatı ve Daveti*, çev. Halil İbrahim Kutlay (İstanbul: Risale Yayınları, 2010), 330-331.

⁷⁷ Ali Himmet Berki - Osman Keskiöğlü, *Hz. Muhammed ve Hayatı* (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1966), 263.

⁷⁸ Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri*, 8: 262-263; Kutub, *Fizilal-il-Kur'an*, 7: 329.

edilebilir bir düzeye getirerek onların dünya ve ahiret mutluluğunu sağlamak olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla Kur'ân, insanın zaaflarının ve olumsuz yönlerinin üzerinde dururken aslında onun tamamen aciz bir varlık olduğunu, hiçbir olumlu ve üstün yönünün bulunmadığını kastetmez. Çünkü Kur'ân-ı Kerim'in ifadesiyle insan, yeryüzünde bulunan bütün varlıkların üzerine halife kılınmış ve daha ilk yaratılıştan sonra meleklerle ona secde etmelerinin emredilmesi de Adem'in meleklerden daha üstün kılındığının bir göstergesi olmuştur. İnsanın bu üstünlüğü koruyabilmesi ise ancak Kur'ân ve Sünnet referansıya donanmış ideal bir kişilik ve karakter örneği olan Mümin olabilmesine bağlıdır. Bu kişilikteki insanlardan oluşan toplumlarda, kamu ahlakını yozlaştıran tutum ve söylemlere münafıkların daha fazla ve daha etkili oldukları toplumlara nispetle daha az rastlanır. Çünkü Mümin kişiliğinin ve vasıflarının olmadığı toplumlarda her türlü fesat, yozlaşma, ahlaksızlık görülebilir.

Emr-i Bi'l-Ma'ruf Ve Nehy-i Ani'l-Münker Kur'ani bir kavramdır. Kur'an-ı Kerim, Sünnet ve İslam âlimlerinin fikir birliğiyle kesin bir yükümlülüktür. Bazı Müslüman Âlimlere göre tüm Müslümanlar Emr-i Bi'l-Ma'ruf Ve Nehy-i Ani'l-Münker ile yükümlüdür. Ama pek çok Müslüman Âlime göre özellikle Ehl-i Sünnet İlahiyatçılara göre toplumda, kışkırtma, anarşi, bozukluk olmasın diye bazı Müslümanlar ve kuruluşlar için zorunludur. Bu itibarla; bir toplumda iyilik ve kötülüğün açık bir şekilde tanımlanması, iyiliklerin toplumda yaygınlık kazanması için fırsatların ve imkânların yaygınlaştırılması, kötülöklere de gerek bireysel düzeyde gerekse toplumsal düzeyde tavır belirleyerek kötülüğün yaygınlaşmasını ve geçerlilik kazanmasını önlemek gerekir. Çünkü bir toplumda bir taraftan iyilikleri yaparken diğer taraftan içinde yaşadığı topluma iyilikleri teşvik eden bununla birlikte kendileri kötülöklükten uzak durduğu gibi içinde yaşadığı toplumun üyelerini de kötülöklükten uzak tutanlar olmaz ise zamanla o toplumda kötü olan işler, söylemler kanıksanmaya başlar ve birer kural haline gelir ve artık bu kötülöklükler toplumun yaşamını biçimlendirmeye başlar. Böyle bir toplumda kötülöklükle hemhal olan

ve bu kötülüklerden menfaat bekleyen insanlar, doğru ile yanlış birbirine karıştırarak doğruyu yanlış yanlış da doğru gibi göstererek insanların algılarıyla oynayarak onları aldatırlar. İyiliğin emri ve kötülüğün nehyi terk edildiğinde toplumdaki bozulma hali toplumun diğer kesimlerine de sirâyet eder. Bu nedenle toplumun bütün katmanlarının dinin onaylamadığı çirkin davranışlara karşı tedbir alması, görev ve sorumluluğuna göre tavır belirlemesi gerekmektedir.

Adem ile başlayan iman ve küfür mücadelesi nasıl ki günümüzde devam ediyorsa aynı şekilde nifakında imanla mücadele halinde olduğu inkar edilemez bir gerçektir. Biz bu makalede Mümin ve münafığın sadece iyilik ve kötülüğe farklı bakış açılarını yansıtarak genelin bir parçası üzerinde durarak Müslümanların ikiyüzlülerle nasıl başa çıkmaları gerektiği konusunda Kuran'dan ve Sünnetten nasihat ve emirlere odaklandık.

Kaynakça

- Abay, Ahmet. *Kur'an'da Kişilik Eğitiminin İlkeleri*. İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2012.
- Alper, Hülya. "Münafık". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31: 565-568. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.
- Âsım Efendi, Mütercim. *el-Okyanûsul'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît*. Trc. Mustafa Koç, Eyyüp Tanrıverdi. 6 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2014.
- Aslan, Ömer. "Kur'an'a Göre İnsan-Beşer Farkı". *Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin İlmî Mecmuası* 6 (2006): 49-64.
- Bayraklı, Bayraktar. *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri*. 21 cilt. İstanbul: Bayraklı Yayınları, 2013.
- Berki, Ali Himmet – Keskiöğlü, Osman. *Hız Muhammed ve Hayatı*. 3. Baskı. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1966.
- Beydâvî, Nâsırüddîn Ebû Saîd (Ebû Muhammed) Abdullâh b. Ömer b. Muhammed. *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*. Thk. Muhammed Abdurrahman El-Mar'aşlı. 1. Baskı. 5 Cilt. Beyrut: Daru İhyai't-Türasi'l-Arabi, 1418.

- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâl-i Âlîsi ve Tefsiri*, 8 Cilt. Bilmen Basın Yayınevi, İstanbul 1985.
- Curcânî, Seyyid Şerîf Ali b. Muhammed. *Kitabu't-Ta'rîfât*. Dersaadet: Arif Efendi Matbaası, 1318.
- Çağrıçı, Mustafa. "Emri Bi'l-Ma'rûf Nehiy Ani'l-Münker". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 11: 138-141. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Demircan, Adnan. *Hz. Peygamber Devrinde Münafıklar*. Konya: Esra Yayınları, 1996.
- Dumlu, Ömer. *Ana Konularıyla Kur'ân*. Edit. Ömer Dumlu. Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi, Eskişehir 2006.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî. *Sünen-i Ebu Davud Terceme ve Şerhi*. Çev. Ahmet Necati Yeniel-Hüseyn Kayapınar. 17 Cilt. İstanbul: Şamil Yayınları, 2017.
- El-Behiy, Muhammed. *İnanç ve Amelde Kur'âni Kavramlar*. Çev. Ali Turgut. 3. Baskı. İstanbul: Yöneliş Yayınları, 1995.
- El-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu'fî. *Sahihi Buhârî Muhtasarı Tecridi Sarih Tercemesi*. Çev. ve Şerh Kamil Miras. 12 Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1983.
- El-İsfahânî, Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal er-Râgıb. *El-Müfredat Fi-Garibi'l-Kur'ân*. Thk. Muhammed Seyyid Keylani. Beyrut: Daru'l-Ma'rife, ts.
- El-Vâî, Tefvik Yusuf. *Gizli Gücün Uyanışı İMAN*. Çev. Mehmet Seri Doğru. İstanbul: Nida Yayınları, 2012.
- Er-Râzî, Ebu Abdillâh (Ebü'l-Fazl) Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin. *Tefsîr-i Kebîr*. Çev. Suat Yıldırım-Lütfullah Cebeci-Sadık Kılıç- Sadık Doğru. 23 Cilt. İstanbul: Huzur Yayınları, 2002.
- Es-Suyûtî, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî. *Dürrü'l-Mensur fi't-Tefsîr Bi'l-Me'sur*. Trc. Hüseyin Yıldız-Hasan Yıldız-Zekeriya Yıldız. 1. Baskı. 16 Cilt. İstanbul: Ocak Yayıncılık, 2012.

- Et-Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî. *Câmi'u'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*. Thk. Abdullâh b. Abdi'l-Muhsin Türkî. 26 Cilt. Kahire: Dâru Hicr, 1424/2003.
- Ez-Zemahşeri, Ebu'l-Kasım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Harizmî. *El-Keşşâf An Haka'iki Ğavâmidî't-Tenzil ve Uyuni'l-Ekavil fi Vucuhi't-Te'vil*. Trc. Muhammed Coşkun-Ömer Çelik- Necdet Çağıl- Adil Bebek. 3 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2016.
- Furi, Safiyyurrahman Mübarek. *Peygamberimizin Hayatı ve Daveti*. Çev. Halil İbrahim Kutlay. 6. Baskı. İstanbul: Risale Yayınları, 2010.
- Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed. *İhyau Ulum'd-Din*. Çev. Ahmet Serdaroğlu. 4 Cilt. İstanbul: Bedir Yayınları, 2002.
- Hanoğlu, İsmail. "İnsan Tabiatı Bağlamında Kimlik ve Kişilik Kavramlarının İrdelenmesi". *Kelam Araştırmaları Dergisi* 12/2 (2014): 171-180.
- Hökelekli, Hayati. "Şahsiyet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38: 2997-298. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâîl b. Şihâbiddîn Ömer. *Hadislerle Kur'ân-ı Kerîm Tefsiri*. Çev. Bekir Karlığa- Bedrettin Çetiner. 16 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1991.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvîni. *Sünen-i İbn Mâce*. 2 cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- İbn Manzûr, Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Ali b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî. *Lisanü'l-Arabî'l-Muhit*. 15 Cilt. Beyrut: Daru'l-Lisani'l-Arab, 1970.
- Kalkan, Ahmed. *Nifak ve Münafık*. İstanbul: İstanbul Matbaacılık, 2012.
- Kara, Osman. "Kur'ân'a Göre İnsan Şahsiyetine Etki Eden Faktörler". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14/25 (2012/1): 1-24.
- Kara, Osman. *Kur'ân'da İnsan Davranışları*. İstanbul: Ark Yayınları, 2017.

- Karacoşkun, M. Doğan. “Dini İnanç-Dini Davranış İlişkisine Sosyo-Psikolojik Yaklaşımlar”. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 4/2 (2004): 23-36.
- Kasapoğlu, Abdurrahman. *Kur’ân’da Ahlak Psikolojisi*. İstanbul: Yalnızkurt Yayınları, 1997.
- Kasapoğlu, Abdurrahman. “Kur’ân’ın Psikolojik Tefsiri”. *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/1 (2011): 1-47.
- Katipoğlu, Bedri. “Din Psikolojisi Açısından Kişilik Ve Karakter Analizi”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi = The Journal of International Social Research* 5/23 (2012): 341-348.
- Kurtubi, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh. *el-Câmi’ li Ahkâmi'l-Kur’ân*. Thk. Abdullah b. Abdilmuhsin Türkî. 1. Baskı. 24 Cilt. Beyrut: Muessesetu’r-Risâle, 1427/2006.
- Kutluer, İlhan. “İnsan”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22: 320-323. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Kutub, Seyyid. *Fizilâl-il-Kur’ân*. Çe. M. Emin Saraç, İ.H. Şengüler, Bekir Karlığa. 16 Cilt. İstanbul: Hikmet Yayınları, ts.
- Maturidi, Ebi Mansur Muhammed b. Muhammed b. Mahmud. *Kitâb’ü-Tevhîd*. Trc. Bekir Topaloğlu. 8. Baskı. Ankara: İsam Yayınları, 2016.
- Maturidi, Ebi Mansur Muhammed b. Muhammed b. Mahmud. *Te’vilâtü Ehl-i Sünnet/Te’vilâtü’l-Kur’ân*. Thk: Mecdi Baslum. 10 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, 2005.
- Mehmed Vehbi Efendi. *Hulasatü’l-Beyân fi Tefsiri’l-Kur’ân*. 4. Baskı. 16 Cilt. İstanbul: Üç Dal Neşriyat, 1339-1341.
- Mevdûdî, Eb’ul-A’la. *Tefhimu’l Kur’ân*. Çev. Heyet. 7 cilt. İstanbul: İnsan Yayınları, 1997.
- Müslim, Ebü’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî. *Sahih-i Müslim*. Çev. Ahmet Davudoğlu. 11 cilt. İstanbul: Sönmez Yayınları, 1973.
- Okumuş, Ejder. *Gösterişçi Dindarlık*. İstanbul: Pınar Yayınları, 2002.

- Özcan, Hanifi. *Epistemolojik Açıdan İman*. 5. Baskı. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2004.
- Şanver, Mehmet. "Dini Tebliğ Ve Eğitim Açısından Kur'an'da İnsan Psikolojisi Ve Özellikleri". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1 (2001): 137-164.
- Şimşek, Mehmet Sait. *Kur'an Ana Konuları*. Konya: Beyan Yayınları, 1999.
- Temel, Ali Rıza. *İslâm Davası ve Münafıklar*. İstanbul: Bahar Yayınları, 1978.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (Yezîd). *Sünenü't Tirmizi*. 3 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. Sad. Nusrettin Boilelli- Emin Işık-İsmail Karaçam, Abdullah Yücel. 10 Cilt. İstanbul: Azim Dağıtım Ürünleri, ts.
- Yıldırım, Celal. *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*. 12 Cilt. İstanbul: Anadolu Yayınları, 1986.
- Yılmaz, Hasan Kamil. "Şahsiyet/Kişilik İnşası ve Değerler". *Diyanet İşleri Başkanlığı Diyanet Aylık Dergisi* 245 (2011): 4-7.
- Zebîdî, Ebû'l-Feyz Muhammed el-Murtazâ b. Muhammed b. Abdirezzâk. *Tacü'l-arus Mincevahiri'l-Kamus*. Thk. Ali Hilali. 40 Cilt. Kuveyt: 2001.
- Zümrüt, Osman. "İnsanın Yaratılışında Uygarlığa Hizmet Eden Kimlik Ve Kişilik İzlerinin Tarihsel, Hukuksal Ve Kültürel Sonuçları". *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28-29 (2005): 9-34.

Al-Amr bi 'l-Marūf wa 'l-Nahy 'an al-Munkar in the Framework of Believer and Hypocrite

Summary

The only creator is God. He has created the universe for people. Human has been sent to the world for exam. The criterion for success it is to live according to the Quran and the Sunna. Therefore, people need to be guided by these two resources. The purpose of the Qurān is to guide people.

God, explains which features people possess in the Qurān. We note that some of the characteristics of the believers and hypocrites are explained. In the Qurān , those who have positive characters are praised, while those who have negative characters are blamed. God is alerting people by letting them know that believers will go to heaven and unbelievers will go to hell.

In the Qurān , people's desire to live in peace and submission to the creator is called the faith. Faith means the evidence and knowledge of someone's reality. Faith can be described as a source of serenity, peace and calm for both the person having faith and for others. The believer who is the bearer of belief is the person who represents the model person on Earth desired by God. This belief, should give direction to his all life. The person endowed with faith firmly believes in the uniqueness of God and all the rules of Islam. In addition he implements and makes the effort to transmit to other people the practical application of these rules while living them.

We have emphasized how having an hypocrites structure will isolate the person both in this world and in the hereafter. In the afterlife, they will regret what they have done in the world. But these regrets will not benefit them. Whereas, they thought that the opportunities they had in the world would save them in the afterlife. Because they believed that they would do whatever they wanted in

the Afterlife like they did in the world. Those who seem friendly to them in this world will leave themselves alone in the afterlife. These people who have a negative personality, cannot accept any suggestions and advice that can be made to them. They live a life without worrying about others. They make friendship with those who have the same position as themselves. They cannot stand being in the same environment with other believers. But a life like this will not be accepted by the God. For this reason, they are not loved by God. It cannot be said that they are loved by other people as well too much. It is clearly given in the Qurān that hypocrisy is an unforgivable sin. In the Qurān , we see that hypocrites lies in the bottom of hell.

Al-amr bi 'l-marūf wa 'l-nahy 'an al-munkar is a Koranic concept. It is also a notion made obligatory by the holy Qurān, the Sunna and the consensus of Muslim scholars. According to Muslim scholars, every Muslim is responsible for amr bi 'l-marūf wa 'l-nahy 'an al-munkar. But many other Muslim scholars, especially the theologians of Ahl-i Sunna, impose al-amr bi 'l-marūf wa 'l-nahy 'an al-munkar on certain Muslims and institutions in order to avoid instigation, anarchy and disorder in society.

There are differences between believers and unbelievers comprehension. In the article, we have dealt with the concept of goodness and evil in the framework of believer and hypocrite. We have focused on their character constructions. We searched the reasons behind their behaviours. When it comes to examining people's behavior, taking into account their psychological state becomes a necessity. Because their beneficial and harmful characters (positive and negative) have a psychological basis. People act not with simple instincts but in line with a certain set of ideas and beliefs. The behavior of people differs from one another due to the difference in worldviews they stand for. Those who accept the journey of life as an eternal end ending with death and deny the

existence of the hereafter are certainly not like those who consider life as a test field and consider death as a result of this test and see it as a transition to eternal life.

This article focuses on the advice and command given in the Qurān to help Muslims overcome hypocrites.

Keywords: Human, Mu'min, Hypocrite, Goodness, Evil.